

Diving: The Dutch Way

Op mijn knieën kroop ik door de modder in het haventje van Hoek van Holland, een dorpje aan de Noordzee bij de monding van de Nieuwe Waterweg (de verbinding van Rotterdam met de zee). Het was in het begin van de jaren vijftig.

Mijn hoofd was gestoken in een biscuitblik dat nog per parachute gedropt was uit geallieerde vliegtuigen tot leniging van de hongersnood bij de Nederlandse bevolking na de strenge winter '44/'45. In de 'duikhelm' was een stuk vensterglas aangebracht en lood aan de randen om de helm onder water te houden. Boven op de helm was een pijpje in een conservenblikje gemonteerd, waaraan een tuinslang - gekoppeld aan een gewone voetfietspomp - voor de lucht moest zorgen. De luchtvoorziening was een zware taak omdat er flink gepompt moest worden om voldoende verse lucht in de helm te krijgen. Het 'biscuitblik' was vanonder open en door de gecreëerde overdruk kolkte het teveel aan lucht onder de helm uit. Onze duikhelm - waar wij bijzonder trots op waren - had de naam 'EBO-LA' gekregen, niet naar het zo gevreesde virus maar een combinatie van de voor- en achternamen van mijn kameraad en ik. Bekijks gegarandeerd.

Grote modderwolken ontnamen mij het zicht op het toch al niet zo bijzonder interessante onderwaterlandschap, maar de kick om voor het eerst onder water te ademen, vergoedde veel. Het was zaak niet teveel naar voren te

Duiken gebeurde in het begin in zwembroek, duikpakken waren er niet.

buigen of te struikelen, daar anders een veelbelovende duikcarrière vooralsnog voortijdig aan zijn eind zou komen. Het was namelijk vrij lastig om onder de helm vandaan te komen door het lood wat aan alle kanten aan touwtjes naar beneden hing.

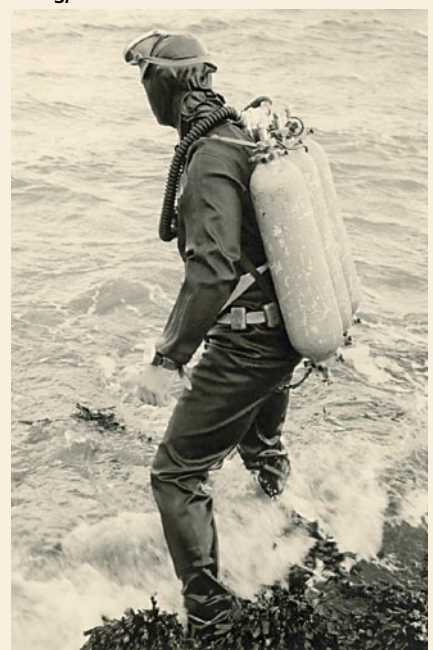
Mijn vriend - een uitstekend knutselaar - had het ding gefabriceerd met enige hulp van mijn kant en ik mocht hem als eerste ten doop houden. Enige hoofdpijn na afloop was een bijkomstigheid. Van koolzuurvergiftiging hadden wij nog niet gehoord. Eerdere pogingen om via een snorkeltuinslang onder water te ademen, waren om voor ons onbegrijpelijke redenen op een fiasco uitgelopen. Wij wisten niets van de natuurwetten die op duiken betrekking hebben en waar

tegenwoordig zoveel aandacht aan wordt besteed. We wisten alleen dat we onder water wilden.

experimenteren

Het was een tijd van experimenteren. Her en der in Nederland hadden jongelui dezelfde aspiraties en moesten dezelfde frustraties ondergaan als wij. De oorlog was nog niet zo lang afgelopen en onze ouders hadden wel wat anders aan hun hoofd dan aan frivole dingen te denken zoals zonen die onder water wilden zwemmen. Bovendien waren vele mensen arm en ons zakgeld, als het al be-

Het duikmaterieel is ondertussen sterk veranderd.

Droogpakken waren heel duur.

Met de fiets naar de duikplaats.

stond, was miniem. De weinigen die onder water wilden, moesten zich met oude Duitse gasmaskers behelpen, waarbij de slurf door een stuk kurk of hout omhoog werd gehouden. In de U.S.A. en Frankrijk was de onderwatersport al iets meer geëvolueerd, maar de ontwikkelde duikuitrustingen bleven door taal, douane en financiële barrières buiten ons bereik.

duikclub

Het was in 1955 dat we weet kregen van een pas opgerichte duikclub in s'Gravenhage en in de zomer van 1956 maakten we onze eerste testduiken in een zwembad, wat later in een meertje. Theorie werd er vrijwel niet gegeven daar men er zelf niet veel over wist. Weer of geen weer, wij doken in zwembroek met als bescherming tegen de koude een wollen trui of een shirt bestreken met een rubber substantie en ons enthousiasme. Daarbij een 4 liter flesje met een Duitse Draeger/Delphin ontspanner erop gemonteerd, die als bijzonderheid had dat er slechts door één harmonicaslang werd in- en uitgeademd. Een reserve was niet voorzien. Om ongelukken te voorkomen had de Delphin een klep die tegen de druk in sloot, zodat bij het verminderen van de flessendruk de ademweerstand steeds groter werd.

In de folder werd 15 meter als maximum diepte aangegeven, maar tijdens vakanties in het buitenland werd die diepte ruim overschreden en gingen wij naar meer dan 30 meter. Voor duiken in Nederland was 15 meter de maximum diepte (in uitzonderlijk helder water eventueel 20 meter), daar lampen een onbekend iets waren en we het daarom met natuurlijk licht moesten stellen. Aanvankelijk werden alle duiken in zwembroek gedaan. Dit was de enige bescherming tegen de koude. De gebruikte rubberen maskers kleefden na enige jaren vast op je gezicht door de inwerking van de zon en zout water en de vinnen waren niet 'hightech' als tegenwoordig. Horloges werden in een apart drukvast stalen huis gedaan. Dieptemeters bestonden uit een gebogen gekalibreerd bourdonbuisje met daaronder een schaalverdeling. De bekende 'wc-brillen' van Fenzy moesten nog worden uitgevonden. Decometers waren nog in de schoot der toekomst verborgen. Pas veel later werd er gebruik gemaakt van de U.S. Navy

tabellen. Gebeurde er dan geen ongelukken? Neen, eigenlijk niet als je weet dat er in zwembroek gedoken werd en de koude je vrij snel uit het water dwong. Aan decotijden kwam je dus niet en bovendien waren er maar een paar gekken die onder water wilden. De eerste decometer was een primitief en omstreden instrument, daar de betrouwbaarheid niet al te groot was, werden er in duikerskringen verhitte discussies gevoerd, te vergelijken met de discussies die loskwamen met de invoering van de computers nu.

duikpak

Mijn eerste echte duikerpak kostte een vermogen en werd speciaal geïmporteerd uit Frankrijk door een beroepsduiker die er een bijverdienste in zag. Maatwerk was er in die dagen niet bij. Het semi-droogpak was wel erg semi droog wat tot gevolg had dat ik steeds met olifantsporen uit het water kwam door al het verzamelde lekwater. Ik voelde mij er een echte duiker mee en ik heb er vele jaren plezier mee gehad. Het pak was van een erg stugge celrubbersoort gemaakt en was onverwoestbaar. Vele jaren later heb ik het nog aan een duikkameraad verkocht.

vervoer

Door het nijpende gebrek aan autobezit in die dagen moest er veel geïmproviseerd worden om op de duikbestemming te geraken. In de winter werd er getraind in een zwembad dat een 20 km verder lag, zodat mijn kameraad en ik in de herfst en in de winter erheen moesten fietsen. In de zomer bleef de fiets een belangrijk vervoermiddel, aangevuld door de trein, bus of - als we geluk hadden - meerijden met een meer gefortuneerde collega-duiker. Zo herinner ik mij een vakantie in Dreischor (Zeeland). Wij zouden over-

nachten in een jeugdherberg in het dorpje dat recentelijk ontdekt was door een ondernemend lid van onze duikclub. Volgens zijn enthousiaste verhalen was het mooi duiken op Schouwen-Duiveland. Om aan perslucht te komen, huurden wij grote moederflessen bij een gassenfabriek die ze per vrachtauto en binnenschip naar Dreischor bracht.

Sportduikers waren toen een bijzonderheid in Zeeland en tijdens het duiken in de buurt van de dorpjes stond de dijk zwart van de kijklustigen. Vooral op zondag, als men toch niets beters te doen had, was de belangstelling overweldigend. Soms vroegen wij de toeschouwers of er iemand eens onder het water wilde kijken. Ik kan mij slechts één geval herinneren, bij St.- Philipsland op Tholen, toen iemand daadwerkelijk tussen twee duikers in heeft meegedoken. Waarschijnlijk heeft men een standbeeld voor de man opgericht.

Een kreeftje of visje verschalken werd getolereerd of zelfs bewonderd. Jammer genoeg zijn het sterke (duikers)benen die de weelde konden dragen en toen er duikers commercieel gingen stropen, was het snel afgelopen en verschenen er in 1959 al waarschuwend verhalen in de clubbladen dat het met de gastvrijheid in Zeeland wel eens snel gedaan zou kunnen zijn als men zo door ging!

Met laag tij met de fiets naar de pier. We lieten onze fietsen staan op het hoge gedeelte en liepen de laatste kilometer gepakt en gezakt, waarbij we op moesten letten niet een gat in ons hoofd te vallen op de spiegelgladde blokken. Wij wachtten dan op het verst verwijderde platform op het hoge tij want dan was er de meeste kans op helder water. In 1907 was op de kop van de

Lees verder op pagina x.

Een duikje in de Vinkeveense plassen. Met fenzy en entrapsontspanner.

Klaarmaken van de onderwatercamera op één van de duikreizen.

Vervolg van pagina x.

pier tijdens een storm de 'Berlin' vergaan, een groot stoomschip die de verbinding onderhield tussen Hoek van Holland en Harwich. Restanten van het ketelhuis en enige platen restten er nog van het eens zo trotse schip. Met ijzerzaag en bijl sloopten wij de koperen en loden pijpen al snorkelend en duikend en moesten daarna enige uren wachten totdat het water zich voldoende had teruggetrokken om veilig weer op het hoge gedeelte te komen. Het lood en koper verkochten wij dan aan de lorrenboer, zodat we weer wat extra geld kregen voor de aanvulling van de duikuitrusting. Je kunt je voorstellen wat een gesleep en inspanning dat kostte om alles boven water te krijgen en naar huis te slepen. Als er tijdens het verblijf op het platform eens een snelle boot langs kwam, moesten wij het bakken inklimmen om niet nat te worden.

koraalriffen

Duiken op koraalriffen was een droom door de extreem hoge kosten. De weinige boeken en de opzienbarende films van Hans Hass deden ons verlangen naar die onbereikbare paradijzen. De Middellandse Zee was de grens van het financieel haalbare. Bij het doorlezen van mijn reisverslagen uit die tijd, wordt er steeds weer de douaneproblemen aan de grens genoemd met de apparatuur in het toen zo verdeelde Europa. Uren werden er gependeed om de juiste papieren in orde te krijgen en legio zijn de gevallen waarbij het niet lukte de grens over te komen. Er werd dan maar geprobeerd door een stuk om te rijden via een kleinere grenspost de grens te passeren zonder iets aan te geven en er het beste van te hopen voor de terugreis. Vooral de Franse en Spaanse grenzen waren berucht om hun grondigheid.

Bretagne, in Frankrijk, was een gebied dat voor ons Nederlandse duikers een grijs gebied was en waar niet veel over bekend was. Ik was inmiddels getrouwd en mijn vrouw was gelukkig net zo enthousiast over het duiken als ik en werd een uitstekende duik-

ster. Er werd in de zomer van 1965 besloten een 'expeditie' naar Bretagne te maken en zo lang als financieel mogelijk was weg te blijven. Wij kochten een tweedehandse Taunus-Break van mijn zwager, die garagehouder was, en probeerde met bijklussen wat extra geld te verdienen. Door het slechte weer werd de tocht een tweetal weken uitgesteld en de dag voor vertrek viel mijn echtgenote van een hoge trap en bezeerde vrij ernstig haar rug. Een slechtere start hadden wij niet kunnen wensen. Twee dagen later vertrokken wij toch met mijn echtgenote ingepakt tussen de kussens achterin de wagen. Tien weken lang doken wij zowel in het Noorden en het Zuiden van Bretagne.

De zomer wilde maar niet beteren en de schimmels stonden in de tent. Mijn kameraad die besloten had ook mee te gaan, zou een fotoverslag van boven- en onderwater maken met behulp van een Leica-camera die hij liet inbouwen in een hoge druk kookpan. Bovenop de pan was een fietsventiel gemonteerd waarmee er extra lucht in het huis kon worden gepompt, zodat bij lekkage een waarschuwende stroom bellen tijdig kon waarschuwen voor de naderende catastrofe. Wat een geniale inval bleek te zijn, werd de aanleiding tot een ramp. Het ventiel werd afgesloten door een schroefdoopje en op een sombere dag werd vergeten het erop te draaien. De waterdruk deed de rest en via het ventiel werd de kookpan een miniaquarium. Mijn kameraad, de knutselaar, heeft toen noodgedwongen de dure camera helemaal uit elkaar gehaald, inclusief de sluitonderdelen, schoongemaakt en weer in elkaar gezet. Nu is dit gemakkelijker gezegd dan gedaan en het kostte dan ook zeeën van tijd en gevloek alvorens het één en ander weer op zijn plaats zat zonder een schroefje over te houden. helaas klopte de sluitertijden niet meer helemaal, maar dank zij het monnikenwerk konden er weer foto's worden gemaakt.

Om de financiën enigszins te sparen was op voorhand besloten dat we zoveel mogelijk van de zee zouden leven. Mosselen werden er geplukt en er werd gevestigd. Zonder medewerking van de visstand lukt vissen echter

Oefeningen uitvoeren onder water.

niet en moest er naar meer drastische praktijken worden omgekeken, temeer wij onder water met eigen ogen konden aanschouwen dat het zuivere onwil van die beesten was, want vis zat er genoeg. De Franse duikers die zoals bekend gek op bouillabaisse zijn, hadden in Bretagne de beroepsvissers al aardig de netten ingejaagd en dus was het aangeraden om met de nodige omzichtigheid te werk te gaan, wilden we niet kennismaken met de eeltknobbels van de lokale vissers.

dolfijn

Tijdens een later verblijf in Sud-Finistère hoorden wij over een dolfijn die altijd in een nabijgelegen baai aanwezig was als een bepaalde Franse duiker daar dook. Wij waren vrij sceptisch, want sterke verhalen hadden wij al genoeg gehoord. Na afspraak met de betreffende duiker, die ons verzekerde dat het verhaal juist was, gingen wij op weg om kennis te maken met de dolfijn. Met een groepje andere duikers gingen wij zoals geïnstrueerd op de zandige grond zitten en tuurden in het groene water. Het was vrij helder en leeg; geen dolfijn te zien. De Franse duiker beduidde ons te blijven zitten toen wij aanstalten maakten om interessantere onderwaterpanorama's op te zoeken. Plotseeling was de dolfijn rondom ons heen aan het cirkelen en ondanks zijn snelheid vlak boven de zandbodem wervelde er nauwelijks zand op. Gefascineerd volgden wij het zoogdier en speciaal de fotograaf van het gezelschap die tegenover mij in de kring zat. De fotospecialist probeerde de dolfijn in zijn lens te vangen, maar door de snelheid waarmee het beest rondcirkelde had hij grote moeite de dolfijn te volgen. Toen gebeurde er iets ongelooflijks. Als ik het niet met eigen ogen gezien had zou ik het niet voor waar hebben gehouden. De dolfijn brak plotseling zijn rondgang af achter de fotograaf en ging met zijn staart naar de oppervlakte loodrecht boven het hoofd van de fotograaf hangen met zijn snuit enige centimeters van zijn hoofd. De fotograaf die het beest plotseling kwijt was, bleef koortsachtig door de zoeker van zijn toestel speuren om te trachten de dolfijn op te sporen. Wij die tegenover hem zaten, stikten van het lachen met het logische gevolg dat onze duikmaskers vollieden. Deze klucht duurde enige minuten totdat de dolfijn na nog een rondje te hebben gedraaid er

Klaar voor een duikje vanaf een boot.

Of duiken vanaf de kant.

genoeg van had en er vandoor ging. Werkelijk onvergetelijk!

Sharm El Sheik

In 1974 hadden wij eindelijk genoeg gespaard om naar het duikersparadijs Sharm el Sheik te gaan. Sharm was toen net enige jaren open na de bezetting door de Israëli's. Buiten een hotelletje in aanbouw, enkele kleine onderkomens in de vorm van kunststof iglo's en hier en daar een bouwvallige keet, was er slechts de woestijn. Enige tientallen duikers per jaar maakten gebruik van de enige twee duikcentra in embryonale staat. Met de 4x4 auto ging het naar de nu overbekende duikplaatsen, waar we altijd de enige duikers waren. Bijna niet te bevatten als je nu de vele luxe hotels, nachtclubs en winkels ziet die de woestijn ingepalmd hebben, de tientallen boten en de duizenden duikers die Sharm nu bevolken. Ik ben er nog vele malen terug geweest. Omdat ik zaken deed met Egypte en een oom van mijn agent in Egypte minister van toerisme was hadden mijn vrouw en ik het geluk dat we de eersten waren die na de teruggave van het gebied door de Israëli's in de straat van Tiran mochten duiken. Wij hebben in die baai enige onvergetelijke duiken gemaakt.

dichterbij

Maar zoals gezegd, tropische duikbestemmingen waren praktisch onbetaalbaar als je het duiken wilde combineren met het stichten van een gezin en het kopen of huren van een huis. Dus moesten we het dichter bij huis zoeken. Schotland werd de volgende bestemming. Er liggen daar veel wrakken uit de tweede wereldoorlog, maar ook zogenaamde whiskywrakken; dit zijn schepen die door een dronken bemanning zijn vergaan. Wij vertrokken uit Oban waar we een schip hadden gehuurd en doken bij de Hebriden en in de fjorden. Nu is Schotland niet erg bekend voor zijn mooie weer en degenen die het hebben meegemaakt, spreken nog over de bibberende verkleedpartijen op het open achterdek in de stromende regen en in de gure wind. Droogpakken voor sportduikers waren nog erg duur en log, dus werd er in 'nat pak' gedoken. Tref je mooi weer - en die dagen hebben we gehad - dan kan je geen beter duikgebied wensen.

Op de bodem kon je door bruinwieren overwoekerde munitiehopen vinden en in de modder allerlei onderdelen van de oorspronkelijke lading, waaronder Smith and Wesson revolvers. We hebben twee dagen in de modder gewroet en een massa onderdelen van revolvers gevonden tot enige complete revolvers toe. Alles was overdekt met een dikke korst van kalkachtige substraten en behuizingen van zeedieren. Pas als je de korst kapot sloeg, zag je wat er in verborgen zat. Tot onze verbazing werkten 30 jaar na de oorlog zelfs de veertjes nog in de revolvers,

Duiken vanaf een boot langs rotsachtige kusten.

maar na enige minuten aan de buitenlucht te zijn blootgesteld, corrodeerden ze en was het uit met de pret. De munitie lieten we wijselijk liggen. Latere duikers hebben munitie boven gebracht voor de koperen hulzen, en nu is het duiken daar verboden. Hou je echter van wrakduiken dan is Schotland een aanrader. Houdt echter rekening met koud water en veel stroming. Duiken is op de meeste plaatsen slechts mogelijk gedurende de kentering of in de fjorden.

Een ander mooi duikgebied is Valentia Island in het Zuiden van Ierland (Ring of Kerry) waar we in de jaren tachtig doken bij de welbekende Des Lavelle. Een duik die mij is bijgebleven, hoewel in negatieve zin, is bij de Skellig Islands. Het was winderig weer en een woelige zee. Twee duikers van onze club vonden een oud anker, dat echter zo zwaar was dat ze zelfs met opgeblazen Fency's diep in het water lagen. De lucht was op en dus moest er met het anker naar het piepkleine haventje van de 'Skellig Rocks' worden gezwommen. Des Lavelle had gewaarschuwd dat hij ons niet kon volgen wegens het slechte weer en de hoge golven. Het bootje zou in het haventje blijven liggen. Als je nu weet dat de Skelligs mijlen van de kust in de open oceaan liggen en het waait hard dan ga je niet met een zwaar anker en snorkelend proberen honderden meters te zwemmen. Deze lieden dus wel! Het resultaat: het anker moesten ze lossen om zelf niet te verdrinken en één van de duikers moest uit het water worden gered wegens oververmoeidheid. Tijdens de terugtocht in de open boot kregen we warme thee te drinken, want in je natte pak lange tijd stilzitten in een open boot met ruwe zee is niet bepaald een pretje. Eén van onze kompanen wilde net een slok thee nemen toen een golf over het boord sloeg en zo in zijn mok. Wel grappig op dat moment, maar niet zo leuk voor het slachtoffer. Gelukkig zijn we

allemaal heelhuids weer aan de wal geraakt. Ook voor Ierland geldt: meestal koud en winderig, maar absoluut de ontbering waard en tegenwoordig met de betaalbare droogpakken een prima duikbestemming. Minder wrakken dan in Schotland, maar veel zeehonden op de Blaskets Islands en een mooie onder- en bovenwaternatuur. In april kans op ontmoetingen met de Basking shark (*Cetorhinus maximus*). Een ongevaarlijke haaien-soort die met zijn enorme muil plankton naar binnen werkt en in april langs Valentia Island trekt. Hij wordt tot 10 meter lang en is na de walvishaai de grootste vis van de wereld.

tot slot

Geholpen door een betere financiële toestand hebben mijn vrouw en ik vele malen in de Rode Zee (Egypte en Soedan), de Caraïben (Cuba, Bonaire en Mexico) en de Malediven gedoken. Onze voorkeur gaat uit naar de 'live aboards' in plaats vanaf de kant te duiken. Toegegeven, het is een dure manier van duiken, maar het duiken is altijd spectaculairder dan van de kant duiken en de riffen zijn ongerepter en over het algemeen visrijker. Elke zee is verschillend en heeft zijn eigen charme. Het heeft weinig zin de Middellandse Zee te vergelijken met de Atlantische Oceaan en de Caraïben met de Indische Oceaan. Laten we dankbaar zijn dat we Zeeland en de Noordzee dicht bij huis hebben. Als je je ogen de kost geeft en oog hebt voor het kleine is er bij elke duik wel iets te ontdekken. Wat baat een duiker een bril als hij niet zien wil? Met deze aangepaste spreuk sluit ik mijn verhaal af. Wij hebben gedroomd en onze (duik)droom is uitgekomen. Wat meer kan je wensen? ■

TEKST EN FOTO'S: BERTUS BOEL

BEWERKING NAAR DEZE INGEKORTE VERSIE:

PATRICK VAN HOESERLANDE